

pedagogisch
beleid

buitenschoolse opvang

BSO de Kieft

smallsteps
kinderopvang

www.smallsteps.info

pedagogisch **beleid bso**

Opgemaakt door
Kwaliteit

Doelgroep
Alle medewerkers van Smallsteps, ouders

Ingangsdatum
Januari 2016

Versie 2.0

colofon

pedagogisch beleid

In dit document staat een omschrijving van de voor Smallsteps kenmerkende visie op de omgang met kinderen.

Doelgroep: **Alle medewerkers van Smallsteps, ouders**
Versie: **2.0**
Ingangsdatum: **januari 2016**
Opslagplek: **Map 1: Inspectie Wet Kinderopvang**
Bijbehorende documenten:

Met vragen over dit document kun je terecht bij je specialist kwaliteit.

Overzicht wijzigingen

Dit is de tweede versie.

De wijzigingen t.o.v. de eerste versie zijn talrijk en daardoor niet te benoemen. Het grootste verschil is dat er nu 1 document is waarin organisatiebeleid en de praktische uitvoering op locatie worden beschreven. Voorheen waren dit twee aparte documenten.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Leeswijzer	5
Deel 1	6
Visie	6
Pedagogische uitgangspunten	7
Pedagogische doelen	9
Deel 2	11
Randvoorwaarden om pedagogische doelen te bereiken	11
Basisgroepen en pedagogisch medewerkers.....	11
Verlaten van de basisgroep.....	11
Beroepskracht-kind-ratio (BKR)	12
Voertaal	12
Incidenteel en structureel afnemen van extra dagdelen of ruilen van dagen ...	12
Achterwachtregeling	12
Half uurs-regeling (3-uursregeling tijdens vakantieopvang)	12
Transparantie	13
Grootte en inrichting van de binnen- en buitenruimtes	13
Wennen van kinderen.....	13
Middelen om pedagogische doelen te bereiken	14
1. Interactie tussen pedagogische medewerker en kind	14
2. De groep	26
3. De inrichting en materialen.....	26
4. Het activiteitenaanbod	27
5. Het observeren van kinderen.....	27
6. Oudercontacten	27
Deel 3	30
Kwaliteitszorg	30
Inspectie Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen	30
Deskundigheidsbevordering	30
Meten van pedagogische kwaliteit.....	30
Pedagogisch coaches	30
Protocollen.....	30
Samenwerking met ouders	32
Oudercommissie	32
Klachtenprocedure	32
Klanttevredenheidsonderzoek.....	32
Vertrouwenspersoon	32
Personeel	33
Vaste pedagogisch medewerkers.....	33
Opleidingseisen	33
Beroepskrachten in opleiding	33
Stage	33
Ondersteuning op de locatie	33
Leidinggevenden	34
Verhuur ruimte aan externe partijen	34
Nawoord	34
Literatuur	35

Inleiding

Voor je ligt het pedagogisch beleidsplan van Smallsteps B.V. voor de opvang van kinderen van 4 tot 13 jaar. Hierin omschrijven we alle zaken die vanuit wet- en regelgeving vastgelegd behoren te worden én de praktische uitvoering daarvan op onze locatie.

Dit pedagogisch beleid is voor onze pedagogisch medewerkers een belangrijke toetssteen. Het biedt houvast bij het dagelijkse werk met kinderen, geeft richting aan het pedagogisch handelen en zorgt voor een gelijkgestemde aanpak. Tevens biedt het ouders en andere belangstellenden inzicht hoe wij in grote lijnen de bso in onze locaties vormgeven.

Leeswijzer

Het pedagogisch beleidsplan dat nu voor je ligt, bestaat voor een groot deel uit richtlijnen en uitgangspunten die gelden voor alle locaties van Smallsteps kinderopvang. De praktische uitwerking hiervan kan op details verschillen. De wijze waarop met kinderparticipatie wordt gewerkt is bijvoorbeeld niet overal dezelfde en ook de tijden waarop kinderen aan tafel gaan, kunnen variëren. Daarom heeft elke locatiemanager aan het pedagogisch beleidsplan informatie toegevoegd die geldt voor deze specifieke locatie. De locatiespecifieke informatie kan alleen een nadere uitwerking of een concrete invulling bevatten van het centrale beleid. Het beleidsplan moet daarom gezien worden als één plan.

Het pedagogisch beleidsplan bestaat uit 3 delen.

Deel 1 begint met onze visie, bestaande uit een mens- en kindbeeld. Ons kindbeeld is vertaald naar een aantal pedagogische uitgangspunten, voortkomend uit de bouwstenen van het strategisch beleid van Smallsteps. Vanuit onze visie werken wij aan de vier pedagogische basisdoelen, zoals die vanuit wet- en regelgeving aan de kinderopvang worden opgelegd.

Deel 2 is het hart van dit beleid. Hier worden de randvoorwaarden en middelen beschreven die tot onze beschikking staan om de 4 pedagogische basisdoelen vorm te geven. Het pedagogisch handelen van onze medewerkers is hierbij het belangrijkste middel en wordt dan ook uitgebreid beschreven aan de hand van het dagritme op de groep. De stukken over de dagritmemomenten beginnen steeds met een stukje theorie, gevolgd door een aantal randvoorwaarden, waarna het pedagogisch handelen rond dit dagritmemoment beschreven wordt. Binnen het pedagogisch handelen zetten onze medewerkers pedagogische vaardigheden in, die steeds in een kader aan het dagritmemoment zijn toegevoegd. Bij elk dagritmemoment wordt één van de zes pedagogische vaardigheden nader omschreven.

Na het stuk over het pedagogisch handelen van onze medewerkers (ons belangrijkste middel), worden de overige middelen kort beschreven: de groep, de binnen-/buitenruimte, het activiteiten aanbod en de materialen.

In deel 3 tenslotte, wordt de kwaliteitszorg, de samenwerking met ouders en de eisen m.b.t. personeel nader beschreven.

bso de Kieft is gevestigd in Oosterblokker. Het kinderdagverblijf en de bso zitten in een schoolgebouw genaamd de Kieft. De kieft grenst aan een natuurgebied waardoor de omgeving erg groen oogt.

Oosterblokker is een klein dorp met op loopafstand twee speeltuinen waar de kinderen bij mooi weer heen gaan. De buiten deur grenst aan het speelplein waar de kinderen heerlijk kunnen spelen. Doordat onze bso in de school zit, wordt er nauw samengewerkt met school. Er worden geregeld gezamenlijke activiteiten georganiseerd met school.

Ten behoeve van de leesbaarheid zal in dit beleidsplan worden gesproken van 'pedagogisch medewerker' voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke vorm en van 'wij', als zijnde Smallsteps. Daar waar 'zij' staat dient 'hij/zij' gelezen te worden en daar waar gesproken wordt van 'ouders', dient 'ouders/verzorgers' gelezen te worden. Met de term 'bso' bedoelen we de buitenschoolse opvang.

Deel 1

Visie

Onze pedagogische visie¹ is gebaseerd op het mensbeeld dat diversiteit een toegevoegde waarde heeft. Mensen verschillen van elkaar, vinden verschillende dingen leuk, hebben verschillende talenten, hebben verschillende inbreng. Elk mens is uniek. Het herkennen en erkennen van deze diversiteit zorgt ervoor dat mensen zich thuis voelen, betrokken zijn en zich ontwikkelen.

Uit dit mensbeeld vloeit ons kindbeeld vanzelfsprekend voort: elk kind wordt geboren als een krachtig, competent wezen met veel talenten en mogelijkheden. Elk kind ontwikkelt zich in zijn eigen tempo, is nieuwsgierig en onderzoekend, is gericht op het maken van contact en het uitlokken van reacties. Elk kind verwondert zich, ontdekt, ziet en leert door ervaringen op te doen. Elk kind is anders, dus uniek.

De omgeving van het kind (bijvoorbeeld ouders, pedagogisch medewerkers, school) beïnvloedt de ontwikkeling van dat unieke kind en helpt het zijn talenten te ontplooien. Het kind beïnvloedt ook de omgeving, er is een voortdurende en unieke wisselwerking tussen kind en omgeving. Als onderdeel van de omgeving van het kind willen wij een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het kind in samenwerking met de ouders met als basis wederzijds vertrouwen, openheid en respect.

Kinderopvang en dus ook de buitenschoolse opvang, heeft een meerwaarde in een mensenleven als het gaat om diversiteit. Daar waar kinderen in vroeger tijden opgroeiden in veelal grote gezinnen, die deel uitmaakten van een uitgebreide (kerk- of buurt)gemeenschap, doen ze dat nu in kleinere, meer geïsoleerde gezinnen. De kinderopvang biedt kinderen een omgeving waarin zij kennis kunnen maken met anderen: kinderen en volwassenen met verschillende achtergronden, talenten, temperamenten, behoeften en interesses. In de beslotenheid van een veilige groep biedt dit een scala aan leersituaties. Er kan geoefend worden met het innemen van verschillende rollen en posities en de beginselen van het democratisch burgerschap. Ook ouders kunnen profiteren van contacten met verschillende opvoeders. Op deze manier vormt een buitenschoolse opvang een mini-samenleving waarin waarden en belangen uitgewisseld en gedeeld kunnen worden.

Wij zijn ons sterk bewust van deze meerwaarde en geven die dagelijks vorm binnen onze bso's door te werken vanuit dit pedagogisch beleid.

Wij geloven in de kracht van ieder kind!

---

¹ Bij het formuleren van deze visie hebben wij ons laten leiden door recente pedagogische en ontwikkelingspsychologische literatuur en onderzoek.

Pedagogische uitgangspunten

In onze werkwijze staat het kind en zijn ontwikkeling centraal. In de strategische visie van Smallsteps spreken we van bouwstenen die samen een veilig en uitdagend huis vormen waarin kinderen en ouders zich thuis voelen. Aan de hand van deze bouwstenen beschrijven we onderstaand wat kinderen nodig hebben om zich optimaal te kunnen ontwikkelen en plezier te hebben.

Bouwsteen Duurzame kindontwikkeling

Wij vinden het belangrijk dat een kind zich prettig voelt, plezier heeft en nieuwsgierig is naar wat de omgeving te bieden heeft.

We nemen kinderen serieus en benaderen hen telkens op een respectvolle en open wijze. Kinderen krijgen de ruimte om zelf te doen, ontdekken, ervaren en kiezen. We bieden hierbij steun als zij dit nodig hebben. We ondersteunen kinderen bijvoorbeeld bij het uitvoeren van ideeën of het hanteren van grenzen door niet uit te gaan van wat niet kan, maar van hoe het wel kan. 'Fouten maken mag.' Wij waarderen het kind om waar het goed in is. Gedrag kan afgekeurd worden, de persoon nooit.

Als een kind zich betrokken voelt kan het zich optimaal ontwikkelen. Een voorwaarde hiervoor is ook dat een kind zich fit voelt. Aandacht voor een gezonde levensstijl vinden wij belangrijk.

duurzaam kindontwikkelprogramma

elk kind uniek, eigen groeiproces, laatste inzichten, experts, professionele communicatie met ouders en kennisdelen

Bouwsteen Elke medewerker is expert

Wij zijn partner van het kind in zijn ontwikkeling. Door te kijken, luisteren en mee te doen kunnen wij afstemmen op wat kinderen nodig hebben. Wij scheppen voorwaarden voor leren en ontwikkeling door bijvoorbeeld aandacht voor groeps sfeer, inrichting en materialen en het zorgen voor veiligheid en duidelijkheid.

Daarnaast zien wij kansen voor spel, leren en contact die zich spontaan voordoen. We grijpen deze kansen door aan te sluiten bij wat het kind doet en beleeft gedurende de verschillende verzorgings- én speelmomenten van de dag. We creëren kansen door activiteiten aan te bieden en kinderen uit te nodigen mee te helpen bij de dagelijkse werkzaamheden op en om de locatie.

elke medewerker is expert

intensief trainingsprogramma, toewijding, veel expertise, stabiele teams, best practises, pedagogische coaches

Bouwsteen Inspirerende, warme en veilige locaties

Kinderen ontwikkelen zich mede door de ervaringen die de omgeving biedt: enerzijds veiligheid en steun en anderzijds uitdaging en stimulans. Wij bieden kinderen een omgeving die geborgen en voorspelbaar is, maar ook variatie biedt, de nieuwsgierigheid prikkelt en waar verwondering mogelijk is. De omgeving binnen onze locaties wordt gevormd door de pedagogisch medewerkers, de andere kinderen, de inrichting en het spelmateriaal en activiteiten binnen een dagritme. Wij bieden activiteiten aan die betekenisvol zijn en aansluiten bij de belevings- en leefwereld van het kind en afgestemd zijn op het ontwikkelingsniveau, de mogelijkheden en interesses van de kinderen.

inspirerende, warme en veilige locaties

warm welkom, standaard concept, merkerkenning, materialen, thema's, beleven, gastvrijheid, kwaliteitsstandaarden op veiligheid en gezondheid

Bouwsteen Samen staan we sterk

Een kind krijgt te maken met verschillende opvoedingsmilieus: thuis, op school, bij verenigingen en bij ons. In samenwerking met de ouders begeleiden wij de kinderen in hun ontwikkeling. Een bso biedt iets extra's naast de gezinsopvoeding. De aanwezigheid van leeftijdsgenootjes, de groepen, professionele leiding en een op de kinderen afgestemde omgeving. Kinderen dagen elkaar uit en leren rekening met elkaar te houden. Ze leren allerlei vaardigheden die ze nodig hebben voor latere sociale relaties.

samen zijn we sterk

lokale samenwerking, samen meer doen, aanbod vergroten, middenin samenleving, pro-actief, commercieel, landelijke partners en verantwoordelijkheid nemen

Bouwsteen Toegankelijke kinderopvang

Wij geven ruimte voor de eigenheid van elk kind. Een kind ontwikkelt zich spelenderwijs en door actief bezig te zijn in zijn eigen tempo en op zijn eigen manier. Ook de steun en stimulans die een kind nodig heeft verschilt. Ieder kind beschikt over zijn eigen talenten. Kinderen krijgen de mogelijkheid deze te ontdekken en te ontplooiën door een gevarieerd en kleurrijk aanbod van speelmogelijkheden (inrichting, spelmateriaal, activiteiten).

toegankelijke kinderopvang stimuleren

juiste prijs, hoge kwaliteit, eenvoudige processen, kosten efficiënt, sterke positie, groot zijn heeft voordelen, maatschappelijke verantwoordelijkheid en slim inkopen

In onze huidige samenleving zijn integratie en participatie belangrijke thema's. Kwetsbare kinderen en volwassenen moeten de kans hebben om volwaardig mee te doen in de samenleving. Wij staan als kinderopvangorganisatie midden in die samenleving en voelen ons als zodanig ook maatschappelijk verantwoordelijk voor kinderen in hun ontwikkeling. Wij willen er daarom ook zijn voor kinderen en hun ouders die meer zorg, hulp of ondersteuning behoeven.

Er zijn in de verschillende gemeenten diverse initiatieven, waarbinnen organisaties voor jeugd- en opvoedhulp samenwerken met de kinderopvang om mogelijk te maken dat kinderen met een extra steuntje in de rug gebruik kunnen blijven maken van de reguliere kinderopvang. (www.pedagogischpact.nl)

Thema

Naast deze uitgangspunten kan een locatie ook kiezen voor een thema. Er zijn vier thema's waaruit gekozen kan worden:

1. Groeien in het Groen. Hierbij staat het beleven, voelen en ruiken van de natuur centraal.
2. Actief in Beweging. Bewegen en gezonde voeding zijn bij dit thema belangrijke pijlers.
3. Creatief in Beleving. Dit thema zorgt voor verdieping op het vlak van drama, muziek en beeldende kunst.
4. Wijs in Ontdekken. Hierbij wordt het kind gezien als een jonge onderzoeker die door te experimenteren ontdekt en leert.

Alle Smallsteps locaties bieden ontwikkelingskansen aan kinderen op de bovengenoemde terreinen. De locaties die daarnaast nog kiezen voor het voeren van een specifiek thema specialiseren zich hier in d.m.v. scholing, materiaal, inrichting en activiteiten.

Pedagogische doelen

In artikel 2 van de beleidsregels kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen² is vastgelegd dat een pedagogisch beleidsplan ten minste een beschrijving moet bevatten van de wijze waarop de emotionele veiligheid van kinderen wordt gewaarborgd, mogelijkheden voor kinderen tot de ontwikkeling van hun persoonlijke- en sociale competentie worden geboden, en de wijze waarop de overdracht van normen en waarden aan kinderen plaatsvindt; Deze vier basisdoelen zijn ontleend aan het model van professor J.M.A. Riksen-Walraven. Zij omschrijft in "De Kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang" (2004/ pp 100-124) vier basisdoelen voor opvoedingssituaties:

1. het bieden van emotionele veiligheid voor het kind;
2. het bieden van mogelijkheden voor de kinderen om persoonlijke competenties te ontwikkelen;
3. het bieden van mogelijkheden voor de kinderen voor het ontwikkelen van sociale competenties;
4. overdracht van waarden en normen.

Het bieden van emotionele veiligheid voor het kind

Dit is de basis van elk handelen in onze kindercentra. Kinderen moeten zich "thuis" voelen, moeten zich kunnen ontspannen en zichzelf kunnen zijn. Pas dan kunnen ze zich verder ontwikkelen. Kinderen halen hun gevoel van veiligheid uit drie bronnen:

1. Vaste³ en sensitieve pedagogisch medewerkers. De beschikbaarheid van sensitief reagerende medewerkers is bevorderlijk voor de veerkracht van kinderen, ook op de langere termijn.
2. De aanwezigheid van bekende leeftijdsgenoten. In een vertrouwde groep kunnen kinderen gevoelens van verbondenheid en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen.
3. De inrichting van de omgeving. De inrichting van de buitenschoolse opvang kan een bijdrage leveren aan een gevoel van geborgenheid. Denk daarbij aan akoestiek, licht, kleur en indeling van de ruimte.

Het bieden van mogelijkheden voor de kinderen om persoonlijke competenties te ontwikkelen

Met het begrip "persoonlijke competentie" worden persoonskenmerken bedoeld als weerbaarheid, zelfvertrouwen, eigenwaarde, flexibiliteit en creativiteit in het omgaan met verschillende situaties. Het kind kan hierdoor leren problemen adequaat aan te pakken en zich goed aan te passen aan veranderende omstandigheden. Het kind leert en ontdekt wie het is, wat het kan, welke interesses het heeft, welke vaardigheden er nodig zijn in welke situaties.

Het bieden van mogelijkheden voor de kinderen voor het ontwikkelen van sociale competenties

Sociale competenties omvatten vaardigheden en kennis over hoe je met anderen omgaat. Hierbij leren kinderen wat gevoelens zijn en hoe ze ermee om kunnen gaan. Wat je kunt benoemen, kun je ook beter hanteren. Emotionele ontwikkeling is een geleidelijk proces van zich leren uiten en die uitingen leren benoemen. Tijdens hun ontwikkeling worden kinderen geconfronteerd met problemen of combinaties van problemen waarmee zij tevoren nog niet te maken hebben gehad en waarvoor zij nog geen oplossing hebben. Voor het goed kunnen oplossen van deze problemen moet een kind kunnen rekenen op sociale ondersteuning, dat wil zeggen begeleiders die zien waar het kind behoefte aan heeft. Dit kan zijn: emotionele steun, gestimuleerd worden of afgeremd worden of informatie en uitleg geven die past bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Zo kan het kind positieve ervaringen opdoen waardoor het een goed gevoel over zichzelf kan ontwikkelen (positief zelfbeeld). In dit ontwikkelingsproces nemen in een rap tempo een toenemend aantal personen,

² Regeling van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 29 mei 2012, nr. KO/2012/7794, tot uitvoering van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (Regeling kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen) artikel 7, lid 1a.

³ Zie randvoorwaarden

volwassenen, broertjes en zusjes en groepsgenoten een plek in. Het kind gaat ervaringen opdoen met anderen, waarbij de begeleiding van pedagogisch medewerkers onontbeerlijk is.

De overdracht van waarden en normen

Om in de samenleving te kunnen functioneren, is het nodig dat kinderen de waarden, normen en regels van de maatschappij waarin zij leven, leren kennen en zich eigen maken. Het overbrengen van waarden en normen speelt in de opvoeding van kinderen voortdurend een rol. Waarden geven uitdrukking aan de betekenis die mensen hechten aan bepaalde gedragingen of gebeurtenissen. Het zijn ideeën of opvattingen die aangeven hoe belangrijk mensen iets vinden. Waarden zijn onmiskenbaar cultuur gebonden. Ze veranderen in de loop van de tijd en variëren van samenleving tot samenleving. Normen vertalen in regels en voorschriften hoe volwassenen en kinderen zich behoren te gedragen. Op de bso hanteren wij regels omtrent de veiligheid en het omgaan met elkaar, met de materialen en de omgeving. Pedagogisch medewerkers hebben hierin een voorbeeldrol. Kinderen leren veel meer van wat zij ons zien doen dan van wat wij hen vertellen te doen.

Deel 2

Randvoorwaarden om pedagogische doelen te bereiken

Voor het bereiken van de vier pedagogische basisdoelen hebben we een aantal randvoorwaarden en gebruiken we pedagogische middelen die voorzien in de basisbehoefte van kinderen. De randvoorwaarden worden hieronder nader uitgewerkt.

Basisgroepen en pedagogisch medewerkers

Op de buitenschoolse opvang worden de kinderen opgevangen in een basisgroep. Een basisgroep is een vaste groep waarin de kinderen van de buitenschoolse opvang zijn ingedeeld, maar is niet gekoppeld aan een fysieke ruimte. Meerdere basisgroepen kunnen zodoende samen in een grote ruimte vertoeven. Voor kinderen en ouders is inzichtelijk van welke ruimte(s) de basisgroep gebruik maakt.

Elke basisgroep kent een team van vaste pedagogisch medewerkers, het streven is een vast team van maximaal vier medewerkers. Deze vaste medewerkers zijn het aanspreekpunt voor ouders. Er wordt gestreefd naar goed personeelsbeleid zodat een vaste pedagogisch medewerker bij o.a. langdurige ziekte of verlof structureel vervangen wordt.

Basisgroep en vaste pedagogisch medewerkers.

Op bso de Kieft hebben we één groep. Op deze groep worden de kinderen geplaatst in de leeftijdscategorie van 4 tot 13 jaar. Maximaal worden er 20 kinderen in deze groep opgevangen met 2 pedagogisch medewerkers. Op de deur van de BSO hangt er een foto van de pedagogisch medewerker die aan het werk is.

De leeftijdsopbouw in basisgroepen kan verschillen. Zo zijn er horizontale groepen (4 tot ca. 8 jaar, ca. 8 tot en met 12 jaar) en verticale groepen (4 tot en met 12 jaar). Voor de buitenschoolse opvang geldt een maximale groepsgrootte van twintig kinderen wanneer kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar zijn of wanneer enkel kinderen in de leeftijd van 4 tot 8 jaar in de basisgroep zitten. Wanneer enkel kinderen in de leeftijd van 8 tot en met 12 jaar in de basisgroep zitten, geldt een maximale groepsgrootte van dertig kinderen.

Verlaten van de basisgroep

In de volgende situaties kunnen kinderen de basisgroep verlaten:

Opendeurenbeleid

Als de bso meerdere ruimtes heeft, kan er gebruik gemaakt worden van het opendeurenbeleid. De kinderen maken dan gebruik van de verschillende ruimtes, verlaten hun basisgroep en gaan soms meteen uit school naar een activiteit buiten de eigen basisgroep.

Tijdens opendeuren-activiteiten kan de beroepkracht-kind-ratio (BKR) tijdelijk worden losgelaten, echter de BKR is op basisgroepe niveau bepaald.

Samenvoegen van groepen

Bij een lage bezetting van groepen, bijvoorbeeld aan het einde van de middag, tijdens vakantieperiodes, op woensdag en vrijdag én bij minder gevulde bso's zijn er regelmatig minder kinderen aanwezig. Onder deze omstandigheden bestaat de mogelijkheid dat groepen worden samengevoegd. Indien de maximale groepsgrootte het toelaat, kunnen volledig aanwezige basisgroepen worden samengevoegd tot één groep uitgaande van een kloppende BKR. In de tabel van de leeftijdsopbouw van de groepen (zie hiervoor), is te zien welke groepen op welke dag samengevoegd worden. Voor zowel kinderen als ouders wordt inzichtelijk gemaakt welke ruimte en welke groep dit is middels een A4tje of een whiteboard bij de deur van de groep.

Samengevoegde groepen bieden voordelen t.o.v. groepen met een kleine bezetting. Er zijn meer speelmogelijkheden voor kinderen en het samenwerken i.p.v. alleen werken biedt meer mogelijkheden voor pedagogisch medewerkers en draagt bij aan transparantie en veiligheid. Dankzij het werken met opendeuren activiteiten en door het buiten spelen kennen de kinderen alle pedagogisch medewerkers en andersom, waardoor de emotionele veiligheid gewaarborgd wordt.

Samenvoegen van groepen

Op woensdag bij lage bezetting wordt er samen gevoegd met het kdv. Ouders hebben hier vooraf voor getekend. Met een lage bezetting wordt bedoeld als het aantal kinderen onder 3 ligt. Tijdens dit samenvoegen is er één pedagogisch medewerker die beschikbaar is voor de bso kinderen zodat er passende activiteiten worden aangeboden. De kinderen kunnen gebruik maken van hun eigen bso ruimte.

Aan het begin en het einde van de dag

Ook aan einde van de dag kunnen groepen samengevoegd worden. Tijdens vakantieopvang kunnen groepen aan het begin en het einde van de dag worden samengevoegd.

Op de Kieft hebben we maar 1 groep dus is dit niet van toepassing.

Beroepskracht-kind-ratio (BKR)

Om te bepalen of er voldoende beroepskrachten worden ingezet op het feitelijk aantal aanwezige kinderen, wordt gebruik gemaakt van 1ratio.nl. Dit rekenmiddel is ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van SZW in samenwerking met de convenantpartijen Brancheorganisatie Kinderopvang, BOinK, GGD Nederland en VNG.

Voertaal

Op de bso is de voertaal Nederlands.

Incidenteel en structureel afnemen van extra dagdelen of ruilen van dagen

Het is mogelijk om structureel en incidenteel een extra dag (deel) af te nemen. Ook is het mogelijk om een dag te ruilen. Dit kan binnen de eigen groep van het kind mits de betreffende maximale groepsgrootte en de personele bezetting dit toelaat. Onze voorkeur gaat uit naar extra opvang binnen de eigen groep omdat het gevoel van veiligheid en geborgenheid voor het kind voor ons voorop staat. Indien er geen plaats is op de eigen groep, is opvang op een andere groep mogelijk. Ouders dienen hiervoor wel vooraf schriftelijke toestemming te verlenen.

Flexibele opvang

Er zijn een aantal kinderen die flexibele opvang afnemen. De ouders geven gemiddeld twee weken van te voren aan de pedagogisch medewerkers door wanneer het kind opvang af neemt zodat het aantal leidsters kan worden afgestemd op het kind aantal.

Achterwachting

Volgens de wet- en regelgeving mag er gewerkt worden met een achterwacht in de situatie dat er slechts één pedagogisch medewerker aanwezig is op de locatie en de beroepskracht-kindratio niet wordt overschreden.

Achterwacht

De dagopvang is de achterwacht van de bso. De locatie manager is telefonisch bereikbaar.

Half uurs-regeling(3-uursregeling tijdens vakantieopvang)

Tijdens schoolweken kunnen er ten hoogste een half uur per dag minder beroepskrachten ingezet worden dan volgens de beroepskracht-kindratio vereist is. Minstens de helft van het

aantal vereiste beroepskrachten wordt ingezet wanneer er tijdelijk wordt afgeweken van de beroepskracht-kindratio. In het rooster registeren we de werk- en pauzetijden van de pedagogisch medewerkers, dit rooster is inzichtelijk op de locatie.

Als de opvang de hele dag beslaat (bijvoorbeeld tijdens vakantieopvang), dan geldt de 3-uursregeling. Er kunnen dan ten hoogste drie uur per dag minder beroepskrachten ingezet worden dan volgens de beroepskracht-kindratio vereist is. Deze inzet betreft de tijd voor 09.30 en na 16.30 uur en tijdens de gebruikelijke pauzetijden gedurende maximaal twee uur aaneengesloten. Minstens de helft van het aantal vereiste beroepskrachten wordt ingezet wanneer er tijdelijk wordt afgeweken van de beroepskracht-kindratio. In het rooster registeren we de werk- en pauzetijden, dit rooster is inzichtelijk op de locatie.

Transparantie

In de kinderopvang is het vier-ogenprincipe verplicht, in de bso niet. Wij hechten echter ook op de bso veel waarde aan transparantie en (emotionele) veiligheid.

- We creëren een open, professioneel werkklimaat waarbij de drempel om elkaar op bepaalde gedragingen aan te spreken zo laag mogelijk is.
- Het bespreken van waarden en normen t.a.v. intimiteit en lichamelijk contact behoort tot de vaste onderwerpen in overleggen.
- Tijdens overleggen is er aandacht voor het geven van feedback aan collega's.
- Pedagogisch medewerkers worden getraind/gecoacht t.a.v. het geven en ontvangen van feedback.
- Er is een gedragscode binnen Smallsteps en pedagogisch medewerkers zijn op de hoogte van het bestaan en de inhoud van deze code.
- Wij hebben een Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Pedagogisch medewerkers zijn op de hoogte van het bestaan en de inhoud van deze meldcode.
- Aan de randen van de dag en tijdens vakanties voegen we bij lage kindaantallen groepen samen
- We werken met opendeurenactiviteiten, waardoor op vastgestelde tijden de kinderen gebruik kunnen maken van de verschillende groepsruimtes. Alle pedagogisch medewerkers en kinderen kennen elkaar hierdoor. Dit bevordert een open werkklimaat.
- D.m.v. doorkijkjes (ramen in de deuren) kan iedereen gezien worden. Het glas van deze doorkijkjes is niet beschilderd of afgeplakt.

Grootte en inrichting van de binnen- en buitenruimtes

Voor de schoolse opvang is tenminste 3,5 vierkante meter bruto oppervlakte per kind voor spelactiviteiten ingericht. Er is tenminste 3 vierkante meter bruto buitenspeelruimte beschikbaar per kind, deze ruimte is toegankelijk voor de kinderen en vast beschikbaar. Als de buitenruimte niet direct aan de buitenschoolse opvang grenst, ligt deze wel in de nabijheid en is veilig te bereiken.

Wennen van kinderen

Kinderen die instromen op een bso of die doorstromen van de ene naar de andere groep krijgen specifieke aandacht. Voor kinderen betekent dit een nieuwe situatie. Door hier voldoende tijd en aandacht aan te besteden wordt de overgang voor het kind naar de nieuwe situatie versoepeld.

Voor het wennen nemen we de benodigde tijd. Op die manier kan niet alleen het individuele kind, maar ook de groep worden voorbereid. Dit geeft de kinderen duidelijkheid en daarmee een gevoel van veiligheid. Tevens stimuleren we hiermee het groepsproces doordat de kinderen bij elkaar betrokken worden. Voor het welbevinden en de ontwikkeling van het kind en de groep is het van belang goed en snel te wennen. Het wennen kan het beste binnen een tijdsbestek van twee weken plaatsvinden.

Wennen op de bso

Een kind dat nieuw komt op de bso mag altijd eerst wennen. Dit mag voorafgaand aan de officiële plaatsingsdatum twee keer een dagdeel. Hiervoor dient te allen tijde de door de ouders ondertekende plaatsingsovereenkomst door de organisatie te zijn ontvangen. Na de plaatsingsdatum kan het nog één of twee keer. De beroepskracht-kindratio en de maximale

groepsgrootte wordt bij het wennen gehanteerd. In overleg tussen ouders en pedagogisch medewerkers worden de wendata afgesproken en schriftelijk vastgelegd en ondertekend. Er kunnen maximaal twee kinderen tegelijk op een groep wennen.

Wennen bij doorstroming naar een andere groep

De kinderen die komen wennen, komen twee keer voordat het contract officieel ingaat een aantal uren wennen. Tijdens het wennen worden de kinderen aan het nieuwe kind voorgesteld tijdens een tafel moment. Het kan ook zo zijn dat er tijdens vakantie weken wordt gewend. Het wennen gaat dan per dagdeel. Bijvoorbeeld twee ochtenden of een ochtend en een middag. Als het kind vanuit school komt wennen wordt er met ouders afgestemd hoelang de eerste en de tweede keer wennen is.

Middelen om pedagogische doelen te bereiken

Dagelijks wordt op alle momenten van de dag en tijdens alle activiteiten gewerkt aan de vier basisdoelen uit de wet. Binnen de kinderopvang beschikken wij over een aantal middelen die ingezet kunnen worden om deze doelen te bereiken. Het NJI⁴ beschrijft in het boekje 'pedagogische kwaliteit op orde' een vijftal middelen, die wij hieronder zullen beschrijven. Omdat wij het observeren van kinderen en het contact met ouders zien als belangrijke middelen bij het werken aan de doelen, hebben wij deze aan de vijf door het NJI genoemde middelen toegevoegd.

1. Interactie tussen pedagogische medewerker en kind

De pedagogisch medewerker vormt in onze ogen de basis voor de pedagogische kwaliteit. Een goede interactie met kinderen en met collega's is van essentieel belang voor het welbevinden van kinderen, de belangrijkste voorwaarde voor ontwikkeling op alle gebieden. Een pedagogisch medewerker communiceert de hele dag en zal zich dus bewust moeten zijn van de invloed van haar manier van communiceren op de kinderen en op haar collega's. Wij zien het werk van de pedagogisch medewerker als dat van een concertviolist. Hoewel hij is opgeleid en kan spelen zal hij dagelijks zijn viool moeten stemmen, zijn toonladders moeten oefenen en met collega-musici moeten afstemmen. Ook onze pedagogisch medewerkers zijn opgeleid en kunnen kinderen begeleiden, maar ook zij moeten dagelijks reflecteren op hun handelen en afstemmen met collega's. De vaardigheden waarover onze pedagogisch medewerkers beschikken om dit werk te volbrengen, staan hieronder uitgewerkt per moment van de dag.

In een kader worden regelmatig de 6 interactievaardigheden genoemd, waarbij er steeds 1 wordt uitgelicht. Uiteraard zijn per moment van de dag **alle** interactievaardigheden belangrijk.

Binnenkomst en halen

Theorie

De buitenschoolse opvang stemt zijn openingstijden af op die van de omringende basisscholen. Dit betekent dat kinderen op verschillende tijden naar de bso komen. Ook de manier waarop kinderen naar de bso komen, verschilt. Kinderen worden gehaald door pedagogisch medewerkers, komen zelfstandig naar de bso of komen met een taxi.

Het halen uit school markeert de overgang van school naar bso. Vooral voor jonge kinderen is dit een belangrijk moment, het goede verloop ervan bepaalt of het kind zich prettig voelt als hij op de bso begint. Oudere kinderen komen vaak op eigen gelegenheid naar de bso. Tijdens het halen zorgt de pedagogisch medewerker voor veiligheid en geborgenheid, o.a. door elk kind het gevoel te geven gezien te worden.

---

⁴ Nederlands Jeugd Instituut

Bij binnenkomst wordt er rekening gehouden met het feit dat kinderen al een hele schooldag achter de rug hebben. Vlak na school willen kinderen uitpuffen of afreageren na een hele dag op school. De pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat de kinderen aandacht krijgen en zich gezien voelen. Kinderen die een duidelijke structuur nodig hebben, krijgen die. Een kind dat schooltijd behoefte heeft om uit te waaien, kan bij de bso direct na aankomst even buitenspelen.

Als het enige tijd duurt voordat alle kinderen aanwezig zijn, hoeven kinderen niet te wachten tot iedereen binnen is, voordat er bijvoorbeeld eten en drinken gepakt kan worden en/of aan vrij spel gedaan kan worden.

Aan het einde van de middag worden de kinderen door hun ouders opgehaald. Dit moment markeert de overgang van de buitenschoolse opvang naar thuis. Er zijn oudere kinderen die zelfstandig naar huis mogen gaan, voordat zij naar huis gaan nemen ze bewust afscheid van de kinderen en de pedagogisch medewerker. De kinderen die opgehaald worden, sluiten de middag op de bso ook af met afscheid nemen van de kinderen en de medewerkers, en

- **Emotionele ondersteuning bieden**

De pedagogisch medewerker toont een warme belangstelling voor de kinderen en geeft hen emotionele steun wanneer zij die nodig hebben. Zij reageert over het algemeen tijdig en adequaat op de signalen van de kinderen en fungeert daardoor als veilige haven. Als zij niet onmiddellijk op een signaal kan reageren, laat zij in elk geval merken dat zij het heeft opgemerkt en zorgt ervoor dat er tijdig een meer volledige reactie volgt.

- **Respect voor de autonomie**
- **Leiding geven en structuur bieden**
- **Informatie en uitleg geven**
- **Interacties in de groep begeleiden**
- **Ontwikkeling stimuleren**

tevens vindt er een overdracht aan de ouders plaats. Het markeren van dit overgangsmoment helpt kinderen bij het maken van een soepele overgang tussen de verschillende momenten van de dag.

Randvoorwaarden

- Er is een vaste verzamelplaats bij de school en de pedagogisch medewerkers zijn goed herkenbaar (bijvoorbeeld aan een jas met een logo).
- De zelfstandigheidsovereenkomst is ingevuld en getekend door de ouders. Hierin staan o.a. de afspraken omtrent spelen bij vriendjes, zelfstandig naar de bso of naar huis komen, etc.
- Ouders zijn bekend met de manier waarop aan het einde van de dag wordt overgedragen (mondeling, schriftelijk, op een whiteboard).
- Er zijn afspraken over de onderlinge overdracht tussen medewerkers waaronder ook de overdracht vanuit school naar de bso.
- Er zijn afspraken over de overdracht tussen bso en ouders voor de kinderen die zelfstandig naar huis gaan.
- Bij grote verschillen tussen de binnenkomsttijden, staat er eten en drinken klaar dat kinderen zelf kunnen pakken.

Pedagogisch handelen

Pedagogisch medewerkers zorgen voor veiligheid en geborgenheid bij het halen van kinderen en bij binnenkomst. Er is voor elk kind aandacht, elk kind krijgt het gevoel gezien te zijn. Dit uit zich in het feit dat bij het halen elk kind persoonlijk verwelkomd wordt door de pedagogisch medewerker als het uit de klas komt. Als het mogelijk is, praat de pedagogisch medewerker met de leerkracht over hoe de dag is gegaan en of er nog bijzonderheden zijn. Er is gelegenheid om speelafspraken te maken; misschien zijn er kinderen die bij een

vriendje/vriendinnetje willen spelen. Het lopen van school naar de bso is een mooi moment voor individuele aandacht voor kinderen.

Bij binnenkomst op de bso wordt elk kind persoonlijk begroet en krijgt individuele aandacht afgestemd op de behoefte van het kind.

Aan het einde van de middag worden de kinderen door hun ouders opgehaald. Wanneer mogelijk wordt het kind betrokken bij de overdracht, zodat het kind zelf aan de ouder kan vertellen hoe de dag was, eventueel geholpen door beeldmateriaal. Als de pedagogisch medewerker vertelt hoe de dag was voor het kind, houdt ze daarbij rekening met diens gevoelens. Er wordt dus niet negatief over het hoofd van het kind heen met de ouder gesproken. Het kind wordt gestimuleerd bewust afscheid te nemen van de andere kinderen en de pedagogisch medewerkers. Dit geldt ook voor de kinderen die zelfstandig naar huis gaan.

Binnenkomst en halen

Als alle kinderen uit school komen starten we met het toilet bezoek en het wassen van de handen. Hierna gaan alle kinderen aan tafel. We maken gebruik van 2 tafels, de kinderen mogen zelf kiezen aan welke tafel ze gaan zitten. Tijdens het halen vindt er een overdracht plaats met ouders van het kind. Tijdens de overdracht wordt er een korte samenvatting gegeven over de dag, activiteiten en eventuele bijzonderheden.

Tafelmomenten

Theorie

Het werken op de bso is niet elke dag hetzelfde, er zijn korte en lange middagen en tijdens de schoolvakantie is er bso gedurende een hele dag.

Voor de korte middagen is een tafelmoment bij aanvang waarop alle kinderen tegelijkertijd iets eten en drinken, meestal niet haalbaar door de verschillende tijden waarop de scholen uitgaan en de kinderen bij de bso binnenkomen.

Toch kan een gezamenlijk (tafel)moment wenselijk zijn gezien het onderlinge contact tussen kinderen en pedagogisch medewerkers. Zo'n tafelmoment hoeft echter niet altijd direct bij aanvang van de bso plaats te vinden of gekoppeld te zijn aan eten en drinken, maar kan ook verderop in het middagprogramma een plek hebben.

- **Emotionele ondersteuning bieden**
- **Respect voor de autonomie**
- **Leiding geven en structuur bieden**
- **Informatie en uitleg geven**
- **Interacties in de groep begeleiden**

De pedagogisch medewerker reageert positief op positieve interacties tussen kinderen die zich spontaan voordoen. Daarnaast bevordert zij zelf *actief* positieve interacties tussen kinderen door een situatie te creëren die de kans op positieve interacties vergroot ofwel door kinderen actief op elkaar te richten en hen aan te moedigen tot positieve interacties wanneer zich daar een geschikte gelegenheid voordoet. Daarnaast begeleidt de pedagogisch medewerker kinderen bij het aangaan en oplossen van conflicten. Zij zal daarbij zoveel mogelijk als bemiddelaar optreden en kinderen de gelegenheid geven hun zienswijze te uiten en met elkaar oplossingen te bedenken.

- **Ontwikkeling stimuleren**

Randvoorwaarden

Randvoorwaarden bij het eten en drinken op de bso:

- Als de kinderen binnen komen, is er iets te eten en te drinken, aan het einde van de middag is er opnieuw iets te eten en te drinken. Dit kan op afwisselende manieren gebeuren.
- Tussendoor kunnen kinderen zelf water pakken.
- We werken volgens de richtlijn 'Voeding en beweging'.

Randvoorwaarden bij het creëren van een groepsmoment waarop alle kinderen samen zijn:

- De leeftijd van de kinderen en de lengte van de middag is bepalend voor de frequentie van zo'n groepsmoment.
- Het tijdstip van dit moment kan verschillend zijn: net na het eet- en drinkmoment, aan het einde van de middag.

Pedagogisch handelen

Door te kijken naar de behoefte van de groep en individuele kinderen kan er per dag een andere manier gekozen worden om het eet- en drinkmoment vorm te geven. Zo kan er bijvoorbeeld in kleine tafelgroepjes gegeten worden, de kinderen kunnen zelf kiezen waar ze willen zitten. Dit bevordert het onderlinge contact tussen kinderen. Of er is een buffet waar kinderen zelf hun eten en drinken kunnen pakken. Dit is vooral handig als er grote verschillen bestaan tussen de behoefte aan rust en afreageren bij kinderen. Ook kan er gegeten worden aan een grote tafel waaraan iedereen zijn eten en drinken krijgt. Dit bevordert het groepsgevoel.

Tijdens het groepsmoment bevordert de pedagogisch medewerker de interactie tussen kinderen bijvoorbeeld door terug te blikken op de belevenissen op school; vooruit te blikken op wat ze die middag willen gaan doen; belangrijke gebeurtenissen te bespreken zoals belevenissen thuis, in de buurt, een conflict in de groep. Ook kunnen er plannen gemaakt worden voor het komende vakantieprogramma en kunnen verjaardagen of andere feestelijke gebeurtenissen gevierd worden.

Tafelmomenten

Als de kinderen uit school komen hebben we één officieel tafel moment. Tijdens dit tafel moment krijgen alle kinderen water of thee en een rijstwafel met beleg er op. Voor de kinderen die geen water of thee drinken wordt er een uitzondering gemaakt, er wordt limonade geschonken. We wachten tot iedereen klaar is met eten en drinken. Het tafel moment duurt niet langer dan 15 minuten. Hierna mag iedereen van tafel.

In de vakanties hebben we meerdere tafel momenten. In de ochtend wordt er gezamenlijk fruit gegeten en water of thee gedronken.

In de middag wordt er met alle kinderen aan tafel geluncht en aan het einde van de dag is er nog een drink moment waarbij er gezamenlijk aan tafel wordt gezeten.

Tijdens de tafel momenten wordt er met de kinderen gepraat over dagelijkse dingen.

Spelen en leren

Spelen is de natuurlijke manier van kinderen om te leren. Al spelend leren ze initiatieven nemen, beslissingen nemen, plezier maken, volhouden, weerstand bieden en nog veel meer vaardigheden. Kinderen spelen de hele dag door, alle activiteiten op een dag zijn speel/leermomenten voor kinderen. Op al deze momenten hebben we oog voor het speel/leermoment, maar vooral tijdens vrij spel, activiteiten en het buitenspelen besteden wij extra aandacht aan spelen en leren.

a. Vrij spel

Theorie

Pedagogisch medewerkers scheppen de voorwaarden om spel en leren te ontlocken bij kinderen door de inrichting en indeling van de ruimte, door het dagritme, door te observeren en te plannen. Maar vooral door aan te sluiten bij het spontane spelen en leren van kinderen, kansen te zien, kansen te grijpen en kansen te creëren. De pedagogisch medewerker kijkt naar wat het kind al kan en sluit hierbij aan om het een stapje verder te brengen in zijn ontwikkeling.

In het vrije spel bepalen de kinderen de inhoud en het verloop van het spel. Vrij spelen is bij uitstek een situatie waarin kinderen op zichzelf kunnen zijn; ze spelen samen of alleen; ze

hebben de vrijheid om te spelen zoals zij het bedacht hebben en om er ook weer mee op te houden als zij willen.

Voor de jongste kinderen is het belangrijk dat tijdens het vrij spel de pedagogisch medewerker in de buurt is. Uit onderzoek blijkt dat de spelbetrokkenheid van kinderen hoger is als de pedagogisch medewerker langere tijd in de nabijheid van kinderen zit op een vaste plaats in de groep tijdens vrij spel. Dit komt omdat de kinderen dan weten waar ze is: ze is beschikbaar voor een bemoedigend lachje, een knikje, een vraag, voor troost. Doordat het kind niet constant in de gaten hoeft te houden waar de pedagogisch medewerker is, kan het zich verdiepen in zijn spel waardoor de leerervaring rijker is.

Voor de 7 tot en met 9-jarigen is de pedagogisch medewerker vooral degene die de goede voortgang van hun spel bewaakt: een soort scheidsrechter. Zij hebben hulp nodig van een volwassene bij het organiseren van dingen die ze voor het eerst gaan doen (bijv. koekjes bakken).

Voor de oudere kinderen is de pedagogisch medewerker in de eerste plaats een vraagbaak. Pedagogisch medewerkers hebben meer levenservaring en kennis en beschikken daardoor over informatie die de kinderen missen.

- **Emotionele ondersteuning bieden**
- **Respect voor de autonomie**
- **Leiding geven en structuur bieden**

De pedagogisch medewerker structureert situaties, activiteiten en taken voor de kinderen zodanig dat zij ze kunnen overzien en met succes kunnen voltooien. Zij stelt voldoende grenzen en doet dat ook tijdig zodat kinderen niet het gevoel krijgen dat zij voortdurend in overtreding zijn. Bij het stellen van grenzen is zij consequent en doortastend. M.a.w. de Pedagogisch medewerker geeft effectief en positief leiding aan kinderen.

- **Informatie en uitleg geven**
- **Interacties in de groep begeleiden**
- **Ontwikkeling stimuleren**

Randvoorwaarden

- Pedagogisch medewerkers zijn tijdens het vrije spel beschikbaar voor kinderen. Dit betekent dat deze momenten niet worden gebruikt voor administratieve en huishoudelijke taken of – wanneer dit wel gebeurt – worden kinderen hierbij betrokken.
- Het gekozen materiaal is conform de handreiking 'Spelmateriaal BSO'
- Kinderen kunnen zelfstandig bij het materiaal.
- Het materiaal is aantrekkelijk en uitdagend (voor alle kinderen is er iets te ontdekken en te oefenen).
- Er zijn materialen met verschillende moeilijkheidsgraden.
- Er is genoeg ruimte om het materiaal op te ruimen.
- Elk opvangmoment zijn er veel mogelijkheden tot vrij spel.
- Er is een keuze voor kinderen tussen activiteiten of vrij spel.

Pedagogisch handelen

Pedagogisch medewerkers passen hun houding aan tijdens vrij spel afhankelijk van het verloop van het spel. Zo houden ze afstand, brengen het spel op gang of spelen mee. Ze scheppen de voorwaarden voor vrij spel door materialen klaar te zetten en een gevarieerd vrij spel aanbod te hebben. Ook is er de mogelijkheid om in kleine groepjes te spelen en krijgen kinderen de vrijheid om te stoppen met hun spel en met iets anders verder te gaan.

Individuele expressie wordt aangemoedigd (bijv. er wordt niet gevraagd een kopie van een voorbeeld te maken, geen gebruik van kleurplaten of kleurboeken). Materiaal wordt regelmatig gewisseld, als kinderen er weinig of niet meer mee spelen. Door het rouleren van speelgoed over de groepen is voor de kinderen het materiaal steeds weer 'nieuw'. Er wordt regelmatig extra materiaal aangeboden om het spel uit te breiden.

Ontwikkelingen en trends in spel bij kinderen worden gevolgd, bijvoorbeeld door knikkers en knikkerpotten in de knikkertijd aan te bieden.

Vrij spel

De kinderen mogen tijdens het vrij spel, op de groep, op de gang of op het plein spelen. De pedagogisch medewerkers begeleiden hierbij in het vrij spel door zich bijvoorbeeld te mengen in het spel en de kinderen uit te dagen.

b. Activiteiten

Theorie

Het stimuleren van spelen en leren doen wij ook door gerichte activiteiten aan te bieden. Bij deze georganiseerde activiteiten hebben de pedagogisch medewerkers een actieve en sturende rol, dit in tegenstelling tot het vrije spel. De activiteiten worden uitgevoerd met een vooropgezet doel en leiden tot een vooraf bedacht resultaat. Er is een duidelijk begin en een duidelijk einde. Activiteiten zijn bedoeld om afwisseling te bieden, om de brede ontwikkeling van kinderen te bevorderen en om de interessegebieden van kinderen te verbreden (ontdekken waar ze goed in zijn). Activiteiten bevorderen het zelfvertrouwen (kijk, ik kan dat ook!), zijn een goed middel om kinderen onderling met elkaar in contact te brengen (kinderen die elkaar tijdens vrij spel niet opzoeken, spelen zo toch samen) en om nieuwe of teruggetrokken kinderen te betrekken bij de groep.

- **Emotionele ondersteuning bieden**
- **Respect voor de autonomie**
- **Leiding geven en structuur bieden**
- **Informatie en uitleg geven**
- **Interacties in de groep begeleiden**
- **Ontwikkeling stimuleren**

De pedagogisch medewerker biedt extra stimulering van de persoonlijke competenties van de kinderen. Zij doet dit door de aandacht van kinderen op bepaalde dingen te richten, door nieuwe activiteiten of nieuw spel materiaal aan te bieden of ze te wijzen op nieuwe mogelijkheden van het spel materiaal. De pedagogisch medewerker stemt die stimulering goed af op de aandacht, het ontwikkelingsniveau en de toestand van de kinderen, waardoor zij de interesse van de kinderen prikkelt terwijl ze over-stimulering voorkomt.

Randvoorwaarden

- Er is een gestructureerd en gevarieerd activiteiten aanbod waaruit kinderen dagelijks kunnen kiezen.
- Er is een keuze voor kinderen tussen activiteiten of vrij spel.
- Er is balans tussen de inhoud van de activiteiten. Er vinden activiteiten plaats op het gebied van creativiteit, techniek, sport- en beweging, drama, natuurbeleving, wereldoriëntatie, lezen en media.
- Er is een balans tussen drukke en rustige activiteiten, tussen competitie en samenwerken.

Aanbevelenswaardig zijn de volgende randvoorwaarden:

- Er is een jaarplanning voor de schoolweken.
- Er is een intekenlijst of planbord waarop het activiteiten aanbod duidelijk zichtbaar wordt aangekondigd. Kinderen kunnen zich opgeven als ze willen meedoen door bijvoorbeeld een sticker of kaartje bij een activiteit te plaatsen.
- Er zijn workshops of langer lopende cursussen waarvoor kinderen zich kunnen opgeven.
- Er is een samenwerking met de school of andere instellingen. Activiteiten zijn op elkaar afgestemd.

Pedagogisch handelen

Deelname aan de georganiseerde activiteiten is niet verplicht, kinderen worden wel gestimuleerd deel te nemen. Pedagogisch medewerkers betrekken kinderen bij het activiteiten aanbod, bij het bedenken, maar ook bij het uitvoeren. Zo kunnen oudere kinderen jonge kinderen begeleiden bij het uitvoeren van een activiteit.

Pedagogisch medewerkers hebben een sturende rol, maar zijn ook in staat afstand te nemen als de activiteit lekker loopt en volgen initiatieven van kinderen binnen de activiteit. Individuele expressie wordt aangemoedigd, materiaal wordt regelmatig gewisseld als kinderen er weinig of niet meer mee spelen.

Pedagogisch medewerkers zorgen voor een jaarplanning met thema's die aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen en waarbij rekening gehouden wordt met behoeftes en interesses. Deze thema's duren een bepaalde periode en er zijn rustweken ingelast. Het thema komt terug in de aankleding, muziek, boeken, gericht materiaal en gerichte activiteiten. De thema's sluiten aan bij de leeftijden van de kinderen, seizoenen en specifieke gebeurtenissen waar kinderen zich op dat moment mee bezighouden. De activiteiten bij de thema's zijn verdeeld over de ontwikkelingsgebieden en schenken aandacht aan zintuigen, muziek, bewegen, taal, creativiteit, rekenen/ordenen, techniek. Er worden ook langlopende activiteiten georganiseerd. Bijvoorbeeld gedurende 6 weken op dinsdag en donderdag een workshop waarvoor kinderen zich in kunnen schrijven.

Op de bso worden verschillende activiteiten georganiseerd voor de kinderen. De activiteiten vallen vaak samen met een thema. In de vakantie wordt er samen met de kinderen een activiteiten programma in elkaar gezet.

c. Buitenspelen

Theorie

Buitenspelen doet een beroep op andere competenties van kinderen dan binnenspelen: meer ervaring met zelfstandig zijn, een ander soort spel, meer motorische vaardigheden en meer zelfstandigheid in de sociale contacten.

Randvoorwaarden

Op het buitenspeelterrein zijn de volgende elementen aanwezig:

- Een deel van de buitenruimte is open en verhard vanwege het gebruik van fietsjes, karren of skeelers. Geen asfalt, wel verschillende soorten tegels of beton. Open terrein is nodig voor balspel.
- Er zijn verschillende spelzones: voor drukke en rustige activiteiten.
- Er zijn fantasie- en schuilhoeken waar kinderen in kleine groepjes spelen. Denk aan een hut, tent, overkapping, tussen heggetjes, achter een boom, etc.
- Er zijn losse en vaste spelmaterialen. Vast is bijvoorbeeld een speeltoestel, losse spelmaterialen zijn fietsjes, doeken, stoepkrijt, ballen, skeelers.
- Alle speeltoestellen voldoen aan de eisen zoals gesteld in het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen.

Daarnaast zijn de volgende zaken wenselijk:

- Naast verharde ondergrond is er ook onverharde ondergrond (zand, gras, aarde), ingedeeld in hoeken met struiken en heggen.
- Er is beschutting en overkapping zodat de kinderen veel buiten kunnen zijn.
- Er zijn niveauverschillen (greppel, kuilen, stenen, muurtjes, heuveltjes) die uitdagen tot klimmen, balanceren en verstoppen. Ze kunnen ook de verschillende spelzones markeren.
- Er is natuur die bestaat uit struiken, bomen, aarde, gras, stenen, plassen, moestuintje, zand en water.

Voor meer informatie over spel materiaal: zie handreiking Spelmateriaal bso.

Voor oudere bso-kinderen bestaat de mogelijkheid dat zij in de wijk kunnen spelen. Hierover worden afspraken gemaakt met ouders en kind en vastgelegd in het formulier 'Zelfstandigheidovereenkomst'.

Elke middag wordt de mogelijkheid tot buitenspelen aangeboden. Als onderdeel van vrij spel en/of als onderdeel van een activiteit.

Pedagogisch handelen

Buiten spelen verenigt vrij spel en activiteiten. Daarom verwijzen we voor de pedagogische uitgangspunten bij het buiten spelen naar die onder Vrij spel en Activiteiten.

Buiten spelen

De kinderen met een zelfstandigheidscontract spelen zelfstandig op het schoolplein. Dit zijn kinderen vanaf 7 jaar. In de vakanties gaan we elke dag naar buiten. Tijdens de opvang na school wordt er gekeken of de kinderen tijdens school naar buiten zijn geweest. Ze mogen altijd buiten spelen maar als ze met school naar buiten zijn geweest is het niet verplicht en mogen zij hierin zelf een keus maken.

Wennen

Theorie

Als kinderen nieuw komen in de groep, vraagt dat om zorgvuldige begeleiding. Tijdens het wenproces bouwen de pedagogisch medewerkers een persoonlijke relatie op met het kind en de ouders. Daarin wordt de basis gelegd voor een gevoel van vertrouwen en veiligheid. Kennismaken met het nieuwe kind is echter een wederzijds proces, waarin de andere kinderen ook een belangrijke rol spelen. De nieuwkomer moet wennen aan de groep, maar de groep moet ook de nieuwkomer leren kennen. Pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat er vertrouwde relaties ontstaan tussen de kinderen.

Ook het afscheid nemen van een groep hoort bij het leven. Kinderen stromen door naar een volgende groep of verlaten de bso. Pedagogisch medewerkers schenken aandacht aan dit afscheid en de start in een nieuwe groep.

Randvoorwaarden

- Er vindt een intakegesprek met de ouders en het kind plaats waarin de pedagogisch medewerkers ouders informeren over de gang van zaken op de bso en op de groep. Ouders informeren de pedagogisch medewerkers over thuis en school. Er wordt een rondleiding gegeven.
- Er worden afspraken gemaakt over het wennen van het kind op de bso en eventueel over het wennen aan vervoer met de taxi van school naar de bso.
- Als er een nieuw kind met een fysieke beperking of gedragsprobleem in de groep komt, bespreken de pedagogisch medewerkers vooraf met de ouders (en, afhankelijk van de leeftijd, met het kind) wat ze vertellen aan de andere kinderen en hun ouders.
- Het nieuwe kind wordt voorgesteld aan de groep, de andere kinderen stellen zichzelf voor.
- De pedagogisch medewerker noemt vaak de namen van de kinderen, bijvoorbeeld tijdens tafelmomenten.
- Rituelen keren steeds terug op vaste momenten.
- Pedagogisch medewerkers praten met kinderen over activiteiten en gebeurtenissen in de groep.
- Pedagogisch medewerkers stimuleren het nieuwe kind mee te spelen in een klein groepje.
- Het nieuwe kind krijgt inzicht in het verloop van de middag.
- Het afscheid van de groep wordt van tevoren met ouders besproken en er worden afspraken gemaakt over het wennen op de nieuwe groep.
- Ouders worden geïnformeerd over de gewoontes op de nieuwe groep

Er kan gewerkt worden volgens het mentorschap. Een mentor is een vaste pedagogisch medewerker die het kind zoveel mogelijk begeleidt. Ouders worden geïnformeerd over wie de mentor is.

Pedagogisch handelen

Om het kind te helpen een plekje te vinden in de groep benoemt de pedagogisch medewerker regelmatig de namen van de kinderen, bijvoorbeeld tijdens tafelmomenten. Ook worden er gesprekjes gevoerd over thuis, over school, over de activiteiten en over gebeurtenissen in de groep. Aan de hand van het ritme van de middag wordt aan het nieuwe groepsgenootje uitgelegd wat er gaat gebeuren. Door steeds terugkerende rituelen

rond de vaste dagritmemomenten, zal het kind gewend raken aan de gewoontes van de groep.

De pedagogisch medewerker zal het kind stimuleren om relaties aan te gaan met de kinderen in de groep, door het kind te begeleiden bij het meespelen in een klein groepje. De kinderen die al gewend zijn worden gestimuleerd om met het nieuwe kind te spelen en het te helpen.

De pedagogisch medewerker erkent ook de gevoelens van ouders die twijfels en vragen hebben rondom de overgang van school naar bso. Ouders krijgen de ruimte om hun gevoelens te uiten en te delen, hun zorgen en twijfels uit te spreken.

Bij het afscheid nemen van de groep krijgen kinderen en ouders informatie over de nieuwe groep. Pedagogisch medewerkers benoemen de emoties die gepaard kunnen gaan met afscheid nemen, zoals angst en verdriet, maar ook trots en het je verheugen op iets nieuws.

De wen momenten op de Kieft worden samen met de ouders en het kind afgestemd. Als het kind gebruik maakt van het kinderdagverblijf, zal er een aantal keren vrijblijvend gespeeld worden vanuit het dagverblijf naar de bso. Op deze manier wennen de kinderen aan de pedagogisch medewerkers en de kinderen. Als de kinderen van buitenaf komen wennen worden er twee momenten afgesproken om te komen kennis maken en spelen op de bso.

Mediagebruik

Theorie

Kinderen groeien tegenwoordig op in een wereld met mobieltjes, computer, internet, gaming, iPads en wat de toekomst nog meer te bieden heeft. Dit 'virtuele milieu' is voor kinderen niet een instrument maar een leefwereld, waar ze recht hebben om zich vrijuit te ontplooiën. Daarvoor is nodig dat ze ook daar opgevoed worden, zoals overal elders. Het gaat bij media-opvoeding van kinderen niet alleen om bescherming. Ze hebben ook nodig vrij te kunnen genieten en ontdekken. Vrij kun je alleen zijn als je begrensd en beschermd bent, als je begeleid wordt in de stappen die je neemt, als je voorgeschoteld krijgt wat je aankunt.

Kinderen tussen de vier en de acht jaar ontwikkelen zich door kennis te vergaren over de wereld. Zij doen dit door exploreren, maar ook steeds meer door vragen te stellen (waarom?) en eindeloos te observeren. Op basis van deze kennis worden verbanden gelegd. Het internet biedt in deze leeftijdsfase een kans om te zoeken en antwoorden te vinden. Daarmee neemt ook de noodzaak tot media-educatie toe: kennis is overal, maar niet altijd betrouwbaar. Het doen van spelletjes op de computer wordt als activiteit beperkt aangeboden, waarbij kinderen de tijd krijgen om de opgedane indrukken te verwerken.

Kinderen tussen de acht en de tien jaar ontwikkelen met name hun cognitieve vaardigheden, maar ook op creatief en motorisch gebied nemen de vaardigheden toe. Spelend leren op de computer is voor kinderen vanzelfsprekend en kan een zinvolle aanvulling zijn op het schoolse leren.

Kinderen tussen de 10 en de 12/13 jaar zijn bezig met de ontwikkeling van hun sociale identiteit: wie ben ik en wie zijn mijn vrienden, waar hoor ik bij? Lichamelijk bevinden ze zich in een groeispurt en hormonen maken zich klaar voor de biologische rijpheid. De mogelijkheden die de sociale media bieden sluiten aan bij deze ontwikkelingstaken. Ook in deze periode is begeleiding belangrijk om te zorgen dat de morele ontwikkeling van kinderen niet overmatig bepaald wordt door het gebrek aan normen en waarden in het virtuele milieu. Daarnaast is media-educatie belangrijk om kinderen te leren over privacy en het gevaar van misbruik van gegevens.

- **Emotionele ondersteuning bieden**
- **Respect voor de autonomie**
- **Leiding geven en structuur bieden**
- **Informatie en uitleg geven**

De pedagogisch medewerker begeleidt op een vanzelfsprekende manier haar interacties met de kinderen met taal. Zij legt steeds uit wat er gaat gebeuren en wat zij doet, luistert naar en reageert op vragen van kinderen en verwoordt hun intenties en gevoelens als zij dat zelf (nog) niet kunnen. Zij praat niet alleen veel met kinderen, maar stemt wat ze zegt ook af op de interesse en het begripsniveau van de kinderen. Zij praat vooral *met* en niet *tegen* kinderen, de interacties hebben het karakter van een dialoog, waarbij de pedagogisch medewerker een adequate balans hanteert tussen luisteren en praten. De pedagogisch medewerker gebruikt haar interacties met kinderen niet alleen om te communiceren, maar stimuleert ook het taalgebruik en taalbegrip van de kinderen. Zij moedigt hen aan om hun gedachten en gevoelens te verwoorden en biedt door haar goed afgestemde taalaanbod de kinderen de kans hun taalvaardigheid verder te ontwikkelen.

- **Interacties in de groep begeleiden**
- **Ontwikkeling stimuleren**

Randvoorwaarden

- Pedagogisch medewerkers hebben belangstelling voor en kennis van het virtuele milieu.

Televisie kijken

- Televisie kijken wordt ingezet als activiteit, niet om kinderen 'zoet' te houden.
- Er wordt niet langer dan 30 minuten gekeken, met uitzondering van een vakantie-activiteit waarbij een speelfilm bekeken wordt.
- Er zijn afspraken over het type filmpjes dat bekeken wordt voor de verschillende leeftijden.
  - Het sluit aan bij de belevingswereld van kinderen,
  - Het programma behandelt gevoelsonderwerpen die belangrijk zijn voor het kind,
  - Er komen geen geweldsscènes in voor,
  - De personages/karakters spreken de kinderen aan.

Spelcomputer

- Er zijn afspraken (ook over meekijken van jongere kinderen!).
- Er is een bij de leeftijd passend aanbod (aan spelletjes): niet te veel, niet te snel, niet te lang.
- Er is een beperking in tijd (4-6: 15 min, 6 – 8: 30 min, 8 – 10: uur, 10+ twee uur).
- De spelcomputer staat op een bewust gekozen plek: wel toezicht, niet meekijken door jongere kinderen.

Computer met internet

- Er zijn afspraken over welke sites bezocht mogen worden, deze afspraken zijn voor ouders en kinderen inzichtelijk.
- Er is een bij de leeftijd passend aanbod.
- Er is toezicht van pedagogisch medewerkers tijdens het gebruik van internet.
- Er zijn afspraken over hoe lang er op de computer gewerkt mag worden (4-6: 15 min, 6 – 8: 30 min, 8 – 10: uur, 10+ twee uur).
- De computer staat op een bewust gekozen plek: wel toezicht, niet meekijken door jongere kinderen.

Gebruik van eigen apparatuur met of zonder internet

- Er zijn afspraken over het meenemen en gebruiken tijdens de opvang van DS, mobiele telefoons, Ipad's, e.d.
- Deze afspraken worden in samenspraak met kinderen gemaakt en zijn voor ouders en kinderen inzichtelijk.

Pedagogisch handelen

Pedagogisch medewerkers verdiepen zich in de leefwereld van de kinderen en daarbij hoort ook wat kinderen tegenkomen in het virtuele milieu. Tijdens tafelmomenten wordt gesproken over de spelletjes die kinderen spelen en de dingen die zij horen, zien en meemaken op het internet. Op deze manier laten de medewerkers de kinderen weten dat zij belangstelling hebben voor deze zaken, waarmee zij een veilige sfeer creëren waarin kinderen zich vrij voelen om hun belevenissen te delen.

Pedagogisch medewerkers bespreken met de kinderen over de mogelijkheden en de gevaren van internet. Daarbij wordt gesproken over:

- Respectvol gedrag.
Er wordt uitgelegd dat je elkaar op internet, net als in het echte leven, respectvol hoort te behandelen.
- Gevolgen gedrag.
Kinderen leren dat je al snel geen controle meer hebt over wat je hebt geplaatst op internet doordat alles op het internet zo snel gedeeld kan worden. Pedagogisch medewerkers leggen uit hoe dit werkt, en wat de gevolgen kunnen zijn als je iets plaatst waar je later spijt van hebt.
- Betrouwbaarheid informatie.
Niet alles dat op internet staat is waar en betrouwbaar. Kinderen wordt geleerd om hier goed over na te denken als zij iets opzoeken, om meerdere sites te raadplegen en bij twijfel om hulp te vragen.
- Bedrog.
Pedagogisch medewerkers maken kinderen bewust van het feit dat mensen zich op internet makkelijk anders voor kunnen doen, en dat ze hier voorzichtig mee moeten zijn. Het geven van persoonlijke gegevens is daarom nooit een goed idee.
- 18+ websites.
Er wordt uitgelegd waarom we niet willen dat kinderen zoeken naar 18+ websites. Deze sites zijn op volwassenen gericht en kinderen komen hier in aanraking met dingen die zij nog niet kunnen begrijpen en in een context kunnen plaatsen. Er wordt begrip getoond voor dat deze sites spannend lijken, maar aangegeven dat deze echt niet geschikt voor kinderen zijn. Wanneer blijkt dat er wel interesse is om over bijvoorbeeld seksualiteit te praten dan zoeken pedagogisch medewerkers in overleg met ouders een manier om dit te bespreken die bij de leeftijd van de kinderen past.

Bij oudere kinderen die zelfstandig een computerspel mogen spelen, wordt regelmatig meegekeken en meegepraat over wat er gebeurt. De pedagogisch medewerker houdt daarbij ook zicht op wat het spel doet met de emoties van kinderen.

Op de groep hebben we een televisie en een spel computer. Bij uitzondering worden deze apparaten gebruikt. De spelcomputer mag per kind 15 minuten worden gebruikt alleen als het slecht weer is waardoor de kinderen niet buiten kunnen spelen. Dit komt dus bijna niet voor.

Kinderparticipatie

Theorie

Kinderparticipatie maakt de bso tot een leefgemeenschap van kinderen en pedagogisch medewerkers. Ze werken samen aan een fijne bso. Het gaat er daarbij niet in de eerste plaats om de wensen van de kinderen centraal te stellen, het gaat er veel meer om de kinderen medeverantwoordelijk te maken. Samen nadenken, rekening houden met verschillende wensen en posities, een mening formuleren en naar elkaars ideeën luisteren: kinderpaticipatie is een kans voor alle kinderen om zich het democratisch gedachtegoed eigen te maken en dat ook in andere situaties toe te passen. Het leidt tot functioneren in verbondenheid met anderen.

- **Emotionele ondersteuning bieden**
- **Respect voor de autonomie**
- De pedagogisch medewerker erkent en waardeert alle individuen met hun eigen ideeën en perspectieven. Zij laat dit expliciet merken door de kinderen te stimuleren om zoveel mogelijk zelf te doen en zelf keuzes te maken door het perspectief van kinderen te verwoorden, waardering uit te spreken voor hun ideeën en door toe te staan dat de kinderen onderhandelen over dingen die zij willen. Respectvol omgaan met kinderen uit zich ook in vragen om medewerking van kinderen in plaats van hen te commanderen.
- **Leiding geven en structuur bieden**
- **Informatie en uitleg geven**
- **Interacties in de groep begeleiden**
- **Ontwikkeling stimuleren**

Randvoorwaarden

- Het team heeft een visie over kinderpaticipatie en werkt in de geest van die visie.
- De pedagogisch medewerkers hebben een participerende houding.

Pedagogisch handelen

Pedagogisch medewerkers zorgen dat de kinderpaticipatie afgestemd is op de leeftijd en behoefte van het kind. Voor jonge kinderen vindt kinderpaticipatie bijvoorbeeld plaats door doe-activiteiten (foto's, tekeningen, spelvormen) en er wordt rekening gehouden in de vorm van kinderpaticipatie met doeners en praters. Er wordt aangesloten bij de ervaringen van kinderen, sommige kinderen zijn gewend om thuis overal over mee te praten, anderen niet. De tijdsduur van een overleg wordt aangepast aan wat kinderen prettig vinden.

Pedagogisch medewerkers betrekken kinderen en laten kinderen meepraten over groepsregels, inrichting en spelmaterialen, activiteitenprogramma tijdens schoolweken en vakantieweeken en eten en drinken.

Eéns in de vijf weken komt de kinderraad bij elkaar. De kinderraad bestaat uit 4 kinderen van de BSO in verschillende leeftijden. Deze kinderraad komt samen met een pedagogisch medewerker en de locatie manager om te kijken naar de mogelijkheden voor bijvoorbeeld het vakantie programma.

Opvang tijdens vakanties

Tijdens de schoolvakanties komen de kinderen hele dagen naar de bso. Het dagritme is dan ook anders dan op de middagen tijdens de schoolweken. Hieronder geven we een aanvulling op de momenten voor de schoolweken die hierboven zijn omschreven.

Binnenkomst en halen

Tijdens de vakantie worden de kinderen gebracht en gehaald door de ouders. Bij het brengen zorgen de pedagogisch medewerkers voor veiligheid en geborgenheid door voor elk kind en elke ouder aandacht te hebben, elk kind en ouder krijgt het gevoel gezien te zijn. Ouders zijn bekend met de praktische afspraken bij het binnenkomen (wel of niet schoenen uit, waar leg je de spullen van het kind), zijn bekend met de manier waarop wordt overgedragen (mondeling, schriftelijk, op een whiteboard). Er zijn afspraken over de onderlinge overdracht tussen medewerkers.

Tafelmoment

Tijdens de vakantie wordt er ook geluncht met de kinderen. Aanvullend op het tafelmoment tijdens de schoolweken, hanteren wij de volgende (pedagogische) uitgangspunten tijdens eetmomenten:

- Het handelen van pedagogisch medewerkers is gericht op het kind en ontspannen laten verlopen van de maaltijden. Dit betekent dat gezelligheid voorop staat en meer aandacht krijgt dan het volgen van regels of afspraken. Macht en dwang worden nooit gebruikt in relatie tot voeding.
- Pedagogisch medewerkers zitten met de kinderen aan tafel, voeren gesprekken met kinderen en stimuleren kinderen om op elkaar te reageren. Op deze manier worden de maaltijden situaties waarin kinderen als vanzelf sociale vaardigheden oefenen. De pedagogisch medewerkers geven hierin het goede voorbeeld.
- Natuurlijk kan het niet altijd alleen maar gezellig zijn aan tafel. Kinderen hebben ook wel eens last van elkaar of storen elkaar. Pedagogisch medewerkers benoemen dan de gevoelens van kinderen en helpen hen om de ander iets te vragen.
- Kinderen krijgen de gelegenheid om te helpen met tafel dekken. Kinderen worden gestimuleerd om zoveel mogelijk zelf te kiezen (zoals beleg) en te doen (zoals brood pakken, smeren en inschenken) en krijgen complimentjes voor hun pogingen.
- Maaltijden variëren in lengte afhankelijk van de behoefte van kinderen. Kinderen die het moeilijk vinden om lang stil te zitten mogen alvast van tafel als zij klaar zijn.
- De aangeboden voeding is conform de richtlijn 'Voeding en beweging'.

Spelen en leren

Gedurende de hele dag is er een afwisseling in vrij spel, activiteiten, binnen en buiten spelen. Samen met de kinderen is er een vakantieprogramma gemaakt waarbij dezelfde randvoorwaarden en hetzelfde pedagogisch handelen geldt als tijdens de schoolweken. Zo zijn ook deze activiteiten niet verplicht, is er altijd een alternatief voor een kind dat niet mee kan of wil met een uitstapje en is er een balans in de soort activiteiten.

Als er tijdens een vakantiedag een uitstapje plaatsvindt, gebeurt dit volgens het protocol Uitstapjes.

De kinderen kunnen de hele dag worden opgevangen tijdens de vakantie.

Tijdens de vakantie wordt er altijd één uitstapje gepland. Bowlen, sprookjes wonderland, streekbos, golfen, appels plukken. Voor deze uitstapjes hanteren wij het protocol voor uitstapjes op de bso.

2. De groep

In tegenstelling tot thuis bevinden kinderen zich op de bso in een groep. Deze groep wordt door onze pedagogisch medewerkers ingezet als middel om kinderen een veilige en uitdagende omgeving te bieden. Door middel van een vast dagritme, groepsregels, afspraken en rituelen en 'een eigen plekje' (bijvoorbeeld in de vorm van een mandje/laatje met eigen spulletjes) en foto's wordt binnen de groep gewerkt aan de emotionele veiligheid van kinderen. Daarnaast biedt de groep kinderen de mogelijkheid om verschillende rollen te spelen en uit te proberen: waar blink ik in uit? Waar ben ik bijzonder in en waarin lijk ik juist op anderen? Ben ik de oudste of de jongste? Wat durf ik en wat durven anderen? Waar liggen mijn talenten?

Ook voor het oefenen met sociale vaardigheden is de groep een uitstekende omgeving. Spelenderwijs wordt geoefend met 'om de beurt', 'samen delen' en 'helpen en geholpen worden'. De groep vormt een mini-samenleving, waarbinnen kinderen leren omgaan met en gebruik maken van verschillen tussen mensen en vormt een oefenplaats voor democratisch burgerschap. Op de buitenschoolse opvang wordt daarom actief gewerkt met verschillende vormen van kinderparticipatie.

3. De inrichting en materialen

De groepsruimtes worden zodanig ingericht dat sfeer en uitstraling passen bij de leeftijd van de kinderen. De indeling in activiteitenhoeken is overzichtelijk en de verschillende activiteitenplekken zijn voor kinderen duidelijk herkenbaar. Dit draagt bij aan de emotionele veiligheid en de autonomie van kinderen: kinderen weten wat ze waar kunnen vinden en kunnen ook zelfstandig materialen pakken en gebruiken. Hoeken voor druk en rustig spel zijn

van elkaar gescheiden zodat kinderen elkaar niet hoeven storen in hun spel. Er zijn plekken om alleen of juist samen te spelen in kleine of grotere groepen. De indeling en inrichting van de ruimtes wordt aangepast als de samenstelling van de groep of het pedagogische handelen daarom vragen. Op deze manier werkt de ruimte altijd ondersteunend aan het pedagogisch handelen.

Ook bij de inrichting van de buitenruimtes wordt rekening gehouden met de leeftijden en ontwikkelingsbehoefte van de kinderen die er gebruik van maken. Er wordt altijd gezorgd voor gelegenheid tot grof motorisch- en sensorisch spel. De buitenruimte wordt zoveel als mogelijk uitdagend ingericht met mogelijkheden om te exploreren en te creëren. Ook buiten zijn er plekken om individueel en samen, rustig en druk te spelen.

De op de groep aanwezige materialen zijn gevarieerd en dragen bij aan de verschillende ontwikkelingsgebieden zoals de zintuiglijke, motorische, cognitieve, taal- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Er wordt gezorgd voor materialen die passen bij de leeftijd en uitnodigen tot exploreren en creëren. Sommige materialen lenen zich om alleen mee te spelen, andere nodigen juist uit tot samenspel. Kinderen worden betrokken bij de zorg voor materialen en leren zo spelenderwijs zorg te dragen voor hun omgeving. Schoonmaken en opruimen is leuk als je het samen doet!

4. Het activiteiten aanbod

Bij het aanbieden van activiteiten wordt rekening gehouden met een evenwichtige verdeling tussen vrij spel en georganiseerde activiteiten, begeleid en onbegeleid spel. Kinderen krijgen de ruimte om hun eigen spel en spelgenootjes te kiezen, waarbij de pedagogisch medewerkers wel hun betrokkenheid tonen bij het spel en mogelijkheden aangrijpen om het spel te verdiepen of uit te breiden. Op verschillende momenten op de dag worden ontwikkelingsgerichte activiteiten aangeboden, waarbij kinderen een vrije keuze hebben of ze daaraan willen deelnemen. Georganiseerde activiteiten zullen naast plezier ook vaak ontwikkelingsstimulering en talentontwikkeling tot doel hebben. Daarnaast worden dagelijkse activiteiten als tafel dekken en opruimen gebruikt om kinderen vaardigheden aan te leren en waarden en normen over te brengen.

5. Het observeren van kinderen

Pedagogisch medewerkers observeren kinderen zowel individueel als in groepsverband om hen beter te leren begrijpen, adequaat op hun behoeftes, mogelijkheden en beperkingen in te kunnen spelen en activiteiten te kiezen die hierbij aansluiten. Daarbij worden het welbevinden en de ontwikkeling van het individuele kind én het groepsfunctioneren gevolgd. Hierbij kunnen observatiemethodes gebruikt worden om informatie over kinderen beter te structureren.

Tijdens de opvangperiode kunnen er zorgen ontstaan over het gedrag of de ontwikkeling van een kind. Deze zorgen worden door ons altijd met ouders besproken zodat er samen gekeken kan worden wat een kind nodig heeft aan begeleiding. Wij werken samen met lokale opvoedinstanties (bijvoorbeeld Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en wijkteams) die we in samenspraak met ouders kunnen inschakelen om met ons mee te kijken. Als de benodigde begeleiding de kennis en kunde van onze medewerkers te boven gaat, zullen wij met hulp van deze instanties ouders zo goed mogelijk doorverwijzen naar alternatieve vormen van opvang of begeleiding.

6. Oudercontacten

Wij hechten groot belang aan een goed contact met ouders en streven ernaar om door ouders gezien te worden als partners in de opvoeding. Voor het welbevinden van kinderen is het belangrijk dat ook ouders zich thuis én gehoord voelen, zodat de verschillende leefwerelden van het kind (thuis, school en op de bso) met elkaar verbonden worden. Daarom organiseren wij vaste momenten waarop wij met ouders in gesprek gaan over opvoeding en de ontwikkeling van hun kind. Denk hierbij aan de haalmomenten, ouderavonden en nieuwsbrieven.

Zes keer per jaar komt er een nieuwsbrief uit. Deze wordt via de mail verspreid en op elke groepsdeur hangt een exemplaar.

Geregeld vinden er vanuit de gemeente "aanschuiftafels" plaats. Deze bijeenkomst is toegankelijk voor alle ouders binnen de gemeente. Onderwerpen sluiten aan op de doelgroep van de Kieft.

Deel 3

Kwaliteitszorg

Op onze bso's wordt dagelijks gestreefd naar het leveren van een zo groot mogelijke kwaliteit. Binnen elke regio is een specialist kwaliteit werkzaam die ondersteuning biedt aan de verschillende locaties t.b.v. de kwaliteit op het gebied van pedagogiek, veiligheid en gezondheid.

Op verschillende manieren is aandacht voor kwaliteit:

Inspectie Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen

De GGD inspecteert in opdracht van de gemeente jaarlijks alle locaties of er kwalitatief goede kinderopvang wordt geleverd. Hierbij wordt gekeken of er voldaan wordt aan de kwaliteitseisen op het gebied van ouderinspraak, personeel, veiligheid en gezondheid, accommodatie en inrichting, groepsgrootte en beroepskracht-kind-ratio, pedagogisch beleid en pedagogische praktijk en klachten. De GGD rapporten zijn inzichtelijk voor alle ouders. De locatiemanager stuurt de oudercommissie het definitieve rapport. Voor ouders is het rapport inzichtelijk middels de website van de locatie.

Deskundigheidsbevordering

De locatiemanager draagt zorg voor de deskundigheidsbevordering van de pedagogisch medewerkers. Dit gebeurt middels diverse overlegvormen: gesprekken met individuele medewerkers, groepsoverleggen en teamoverleg. Daarnaast is er vakliteratuur aanwezig op de kinderdagverblijven. Elk jaar wordt er een opleidingsplan opgesteld. Pedagogisch medewerkers volgen jaarlijks een (kinder-)EHBO/BHV cursus en trainingen of workshops op het gebied van pedagogische kwaliteit.

Metten van pedagogische kwaliteit

Er wordt gebruik gemaakt van verschillende meetinstrumenten om de pedagogische kwaliteit te meten. N.a.v. de uitkomsten worden verbeterplannen opgesteld en acties uitgevoerd, welke vervolgens weer geëvalueerd worden en zo nodig bijgesteld.

Pedagogisch coaches

Wij werken met interne pedagogisch coaches op de buitenschoolse opvang. De pedagogisch coaches zijn pedagogisch medewerkers met een uitbreiding van uren en takenpakket. Naast hun werk met de kinderen op hun eigen locatie worden zij op alle locaties in een cluster ingezet om collega's te coachen op het pedagogisch handelen. Door samen te observeren en te reflecteren op de dagelijkse praktijk van de interactie met kinderen krijgt elke medewerker de kans om zich te ontwikkelen op zijn/haar eigen unieke wijze.

Protocollen

Naast dit pedagogisch beleid zijn er protocollen, handreikingen of richtlijnen opgesteld om de veiligheid en gezondheid van de kinderen op de locatie te waarborgen. Hieronder worden de belangrijkste genoemd, deze zijn in te zien via de locatiemanager.

Voeding en beweging

Wij volgen de richtlijnen van het voedingscentrum bij de maaltijden en tussendoortjes. De afspraken rondom voeding zijn vastgelegd in de richtlijnen voeding en beweging. Hierdoor kunnen medewerkers de juiste voedselkeuze maken en voldoende bewegingsactiviteiten aanbieden aan kinderen die de opvang bezoeken. Voor traktaties en feesten is een handreiking opgesteld.

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Binnen de bso wordt gewerkt met de 'Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' die is ontwikkeld voor de kinderopvang. Deze meldcode voldoet aan de door convenantpartijen opgestelde criteria. De meldcode is inzichtelijk via de website van de locatie.

Zorgkinderen

Het kan zijn dat bij de aanmelding of bij het intakegesprek met ouders naar voren komt dat er extra begeleiding voor het kind nodig is. Er wordt voor de plaatsing zorgvuldig gekeken naar de mogelijkheden op de locatie. We gaan met de ouders en eventuele andere (externe) betrokkenen in overleg om te kijken of de opvang op de locatie past binnen onze mogelijkheden en aansluit bij wat het kind nodig heeft. We streven er naar om voor elk kind een opvangklimaat te creëren waarbinnen het zich optimaal kan ontwikkelen. Om ervoor te zorgen dat we continu aansluiten bij de behoefte van het kind stellen we een plan van aanpak op waarin we de opvang evalueren zodat we tijdig afspraken kunnen bijstellen. Wij werken samen met lokale opvoedinstanties en/of zorginstanties die we in samenspraak met ouders kunnen inschakelen om met ons mee te kijken.

Tijdens de opvangperiode kunnen er zorgen ontstaan over het gedrag of de ontwikkeling van een kind. Deze zorgen worden door de pedagogisch medewerkers met ouders besproken zodat er samen gekeken kan worden wat nodig is voor het kind. Daarnaast bespreekt de pedagogisch medewerker de zorg rondom een kind altijd met de locatiemanager, dit kan bijvoorbeeld tijdens een groepsoverleg of een individueel overleg. Dit gebeurt meestal a.d.h.v. een ingevuld observatieformulier, ingevuld door de pedagogisch medewerker. Daarnaast kan de specialist Kwaliteit geraadpleegd worden voor het beantwoorden van vragen en ondersteuning bij observaties.

In verschillende gemeentes zijn er samenwerkingsverbanden tussen kinderopvangorganisaties en organisaties voor jeugd- en opvoedhulp. Binnen deze initiatieven worden pedagogisch medewerkers ondersteund in de begeleiding van een kind. Daarbij is het ook van belang om de zorg van de ouders en de opvang met elkaar af te stemmen. Zo ontstaat voor het kind de juiste balans en kan het vaak gebruik (blijven) maken van de reguliere opvang.

Op de sociale kaart van de locatie staan alle externe instanties vermeld met wie wij kunnen samenwerken als wij vragen hebben over kinderen. Ook kunnen we ouders naar deze instanties verwijzen zodat zij daar hun vragen kunnen stellen en via deze instanties de nodige zorg kunnen ontvangen.

We hebben een handreiking zorgkinderen dat de pedagogisch medewerker helpt bij het proces rondom de zorg voor een kind.

Risico inventarisatie veiligheid en gezondheid

De locatiemanager neemt elk jaar een risico inventarisatie af op het gebied van veiligheid en gezondheid. Op basis hiervan wordt gekeken welke aandachtspunten er zijn op een locatie. Er wordt door de locatiemanager een plan van aanpak gemaakt. Vanuit deze inventarisaties worden er werkafspraken opgesteld voor de locatie.

Uitstapjes

Dit protocol bevat een standaardwerkwijze om de risico's rondom veiligheid van kinderen bij uitstapjes te beperken.

Toediening geneesmiddelen

Hier wordt de werkwijze bij zieke kinderen en medische handelingen op de bso beschreven. Dit protocol volgt de richtlijnen van de wet BIG.

Omgaan met pestgedrag

Dit protocol geeft richtlijnen voor het voorkomen van- en het omgaan met pestgedrag op de bso's binnen onze organisatie.

Samenwerking met ouders

De samenwerking met ouders is gezien het belang voor de emotionele veiligheid en het welbevinden van het kind erg belangrijk. Goed contact en regelmatig overleg tussen ouders en bso is dus onontbeerlijk.

Oudercommissie

Alle bso's beschikken over een oudercommissie. Deze overlegt een aantal keer per jaar met de locatiemanager over het interne beleid op de bso. Het gaat daarbij om zaken als de uitvoering van het pedagogisch beleidsplan, voedingsaangelegenheden en de Risico-Inventarisatie Veiligheid en Gezondheid (RI). De oudercommissie heeft op deze zaken adviesrecht. Daarnaast is de oudercommissie soms betrokken bij het organiseren van ouderavonden en feesten.

We hebben een oudercommissie. Deze Ouder Commissie (OC) bestaat uit minimaal 3 en maximaal 7 leden. De OC heeft een adviserende taak t.a.v. het kindercentrum en vertegenwoordigd alle ouders. Informatie over de OC is te verkrijgen via de locatie manager. 4 keer per jaar is er een OC vergadering. De locatie manager wordt uitgenodigd door de voorzitter van de OC. Ook wordt er een pedagogisch medewerker uitgenodigd om de vergadering bij te wonen als hier behoefte aan is.

Klachtenprocedure

Een goede en zorgvuldige klachtenprocedure is in ieders belang. Wij hebben daarom een interne en externe klachtenprocedure voor ouders opgesteld, die opgevraagd kan worden bij de locatiemanager. In het algemeen raden wij ouders aan een klacht te bespreken op de plaats waar de klacht zich afspeelt en/of met de persoon om wie het gaat. Dat kan een pedagogisch medewerker, een locatiemanager of iemand van de klantenservice zijn. Een rustig gesprek kan vaak al veel oplossen. Zijn ouders echter na deze eerste stap niet tevreden, dan kunnen zij contact opnemen met de regiomanager. Klachten kunnen ook altijd direct worden voorgelegd aan de geschillencommissie. Wij zijn aangesloten bij de Geschillencommissie Kinderopvang en peuterspeelzalen.

Klanttevredenheidsonderzoek

Om onze dienstverlening voortdurend te kunnen toetsen en te verbeteren houden wij met enige regelmaat een klanttevredenheidsonderzoek. Daarnaast wordt ouders op verschillende momenten gedurende de opvang van een kind gevraagd om hun bevindingen, meestal vanuit de bso waar het kind geplaatst is.

Vertrouwenspersoon

Voor ouders die advies willen inwinnen alvorens een klacht neer te willen leggen of wanneer niet duidelijk is bij wie de klacht neergelegd moet worden, is een vertrouwenspersoon aangesteld. Deze vertrouwenspersoon is in dienst van Smallsteps, maar is werkzaam binnen een andere regio van de organisatie, waardoor een onafhankelijk advies kan worden gegeven. De contactgegevens van de vertrouwenspersoon zijn te vinden op de website.

Voor meer informatie rondom al deze zaken kunnen ouders bij de locatiemanager van de locatie terecht.

Personeel

Vaste pedagogisch medewerkers

Elke groep beschikt over vaste en vertrouwde pedagogisch medewerkers. Bij afwezigheid door vakantie en/of ziekte worden zij zoveel mogelijk vervangen door collega's of bekende invalkrachten. Ook in de vakantieperiode is minimaal 1 vaste pedagogisch medewerker aanwezig op de groep. Alle medewerkers, inclusief invalkrachten, beschikken over een erkend diploma voor het werken in de kinderopvang en een verklaring omtrent gedrag. Ouders worden via de nieuwsbrief geïnformeerd over wijzigingen m.b.t. personeel.

Opleidingseisen

De kwalificatie-eisen voor pedagogisch medewerker kinderopvang en buitenschoolse opvang liggen vast in de cao-kinderopvang. Zie hiervoor:

<http://www.caoweb.nl/~media/Overige%20relevante%20informatie/0925/Cao%20regulier%20versie%202%2001%2001%202012%2031%2012%202014.ashx>

De opleidingen die voor de kinderopvang (0 tot 4 jaar) worden genoemd zijn automatisch ook toereikend om op de buitenschoolse (4 en met 12 jaar) te werken. Voor de opleidingen die specifiek voor de buitenschoolse opvang worden vermeld, geldt dat deze ontoereikend zijn om mee in de kinderdagopvang te werken.

Beroepskrachten in opleiding

Wij bieden beroepskrachten in opleiding graag de mogelijkheid om beroepservaring op te doen. De opleiding Pedagogisch Werk niveau 3 (PW3) kent twee varianten:

1. Beroepsopleidende leerweg (BOL)
Een leerling van deze opleiding volgt 5 dagen per week theorie en loopt stage en is altijd boventalig inzetbaar. De Beroeps Opleidende- leerling wordt begeleid door een werkbegeleider (ervaren pedagogisch medewerker).
2. Beroepsbegeleidende leerweg (BBL)
Een leerling van deze opleiding krijgt bij ons een leer-arbeidsovereenkomst voor 20 tot 30 uur per week en gaat daarnaast 1 dag in de week naar school. De BBL-er wordt altijd naast een ervaren pedagogisch medewerker ingezet en begeleid door een werkbegeleider (ervaren pedagogisch medewerker). Binnen onze organisatie is BBL beleid opgesteld. Voor verdere informatie verwijzen wij naar dit beleid.

Stage

Naast bovengenoemde varianten is het mogelijk stage faciliteiten te bieden voor o.a. de volgende opleidingen:

- Pedagogisch Werk, niveau 4;
- Sociaal Pedagogische Hulpverlening (HBO-SPH);
- Kortdurende stage van enkele weken ter oriëntering op de beroepskeuze ;
- In sommige situaties kan er stage geboden worden aan stagiairs van andere dan hier genoemde opleidingen. Ouders worden hierover altijd geïnformeerd door de locatiemanager.

Ondersteuning op de locatie

Op onze locatie werken niet alleen de pedagogisch medewerkers en de locatiemanager. Zij worden op allerlei gebieden ondersteund door specialisten, zoals op het gebied van HRM, kwaliteit, huisvesting, financiën. De locatiemanager wordt ondersteund door de regiomanager, waarmee regelmatig overleg plaatsvindt.

Vanuit onze organisatie hebben wij contact met pedagogisch coaches. Deze coaches kunnen ondersteuning bieden op de groepen indien nodig. Zij kijken naar het pedagogisch handelen en gaan op zoek naar het verbeteren van de kwaliteit. Als er ondersteuning nodig

is voor de kinderen wordt er gekeken naar de hulpvraag. Ook de ouders kunnen hierin worden ondersteund. Dit gaat vaak in samenwerking met Parlan.

Leidinggevenden

Binnen onze organisatie kennen we twee leidinggevende functies die elk op hun eigen niveau verantwoordelijk zijn voor deze locatie:

1. De locatiemanager heeft de dagelijkse leiding van de buitenschoolse opvang. In sommige situaties geeft de locatiemanager leiding aan meerdere locaties. De locatiemanager is het eerste aanspreekpunt. De locatiemanager functioneert onder verantwoordelijkheid van een regiomanager. De gegevens van de locatiemanager en haar bereikbaarheid hangen voor ouders inzichtelijk op de locatie.
2. De regiomanager is verantwoordelijk voor meerdere locaties en stuurt de desbetreffende locatiemanagers aan.

Verhuur ruimte aan externe partijen

Er wordt geen ruimte verhuurd aan externe partijen.

Nawoord

In dit pedagogisch beleidsplan hebben wij omschreven wat onze visie is op buitenschoolse opvang en hoe deze is uitgewerkt in pedagogische doelen. Vervolgens hebben we aangegeven hoe wij die doelen willen bereiken, waarbij de pedagogisch medewerkers een essentiële rol vervullen.

Ook hechten wij veel waarde aan het contact en de samenwerking met ouders. Wij beiden houden ons immers bezig met de opvoeding van het kind. Dit leidt tot een gedeelde verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling, het welbevinden en de betrokkenheid van het kind.

Het pedagogisch beleid wordt elk jaar geëvalueerd. Ontwikkelingen in de maatschappij, nieuwe inzichten of signalen vanuit de bso's kunnen aanleiding zijn dit beleid te wijzigen. Het beleid wordt vastgesteld door de directie van Smallsteps; oudercommissies hebben adviesrecht over aanpassingen in dit beleid.

Literatuur

- Oudercommissiereglement Smallsteps;
- Personeelsbeleid Smallsteps;
- CAO kinderopvang 2015;
- Convenant Kwaliteit Kinderopvang 2013;
- Wet Kwaliteit Kinderopvang en Peuterspeelzalen:
http://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/geldigheidsdatum_05-07-2012
- Regeling Kwaliteit Kinderopvang en Peuterspeelzalen 2012:
http://wetten.overheid.nl/BWBR0031613/geldigheidsdatum_01-02-2013#Opschrift
- IJzendoorn, M.H. van, Tavecchio, L.W.C, Riksen-Walraven, J.M.A. van (2004) – De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang – Boom, Amsterdam.
- Hoex, J., Kwok, S.(2009) - Pedagogische kwaliteit op orde – Nederlands Jeugd Instituut, Utrecht.
- Singer, E., Kleerekoper, L. (red.)(2010) Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar – Elsevier Gezondheidszorg, Amsterdam.
- Schreuder, L., Boogaard, M., Fukkink, R., Hoex, J.(2011) - Pedagogisch kader kindercentra 4 – 13 jaar – Reed Business, Amsterdam.
- Keulen, A. van, Singer, E. (2012) Samen verschillend. Pedagogisch kader diversiteit in kindercentra 0 – 13 jaar – Reed Business, Amsterdam.
- Singer, E. (2015) Speels, liefdevol en vakkundig – SWP, Amsterdam.
- NJI factsheets over media-opvoeding:
<http://www.nji.nl/nl/Mediaopvoeding-Praktijk/Toolbox-Mediaopvoeding-Media-Gewoon-opvoeden>
- Delfos, M. (2013) Virtuele ontwikkeling van de jeugd – SWP, Amsterdam.